

СТАНОВИЩЕ

от проф. д. изк. Мирослав Кирилов Недялков

**по кандидатурата на гл. ас. д-р СВЕТОСЛАВ ПЕТРОВ КАРАГЕНОВ
за заемане на академичната длъжност „ДОЦЕНТ”, във връзка с
обявения от АМТИИ конкурс по професионално направление 1.3.
Педагогика на обучението по ... (ХАРМОНИЯ) към катедра
„Музикална педагогика и дирижиране”**

По силата на чл. 50 от ЗРАСРБ кандидатът представя монографичен труд, в качеството му на хабилитационен, което е основно и най-важно изискване при такава процедура. Задълбоченият характер и мащабите на това изследване надхвърлят представите за хабилитационен труд и такъв продукт би могъл да се окачестви със стойност на голям докторат.

Авторът представя един интересен етап от развитието на музикалната наука и творчество – преходът към постепенна температура на музикалната система. Един период колкото известен, толкова и забулен от енигматичните творчески възделения на композиторите от онова време, отнесли ги със себе си в отвъдното, за които само можем да гадаем. Все пак на базата на творческото наследство на тези майстори, чрез внимателен и задълбочен анализ на техни творби и множеството публикации във връзка с набеязаните събития, биха могли да се разкрият много интересни истини, каквато задача си поставя г-н Карагенов.

Първата част експонира теоретичните основи на изследването, които се предхождат от кратък исторически преглед на събитията, довели до утвърждаването на класическия тонален модел с неговата функционална организация. Смятам връзката между история и теория за задължителна в такива случаи и оценявам високо авторовия подход. Сполучливо са изложени събитията и фактите от установения времеви отрязък. Все пак в тази връзка бих уточнил, че класическата тоналност възниква още през първата половина на XVII век и с нея се утвърждава класическия функционален модел T-S-D-T.

Впечатляващ е теоретичният раздел, свързан с музикалния строй и дейностите за неговото частично и пълно темпериране. Представям си какъв сизифовски труд се изисква да се открие и подреди цялата тази информация. Смятам, че голяма част от нея, във вид на числа, дробни формули и т. н. не е необходима, тъй като предозирането с информация само би могло да разсее вниманието от фокуса на изследването.

В същото време оценявам високо стремежа на автора да предложи различни ракурси на визията за музикалния строй и неговата температура.

В този смисъл психологическото изследване, базирано на капиталните трудове на Щумпф, Гарбузов и т. н., както и лабораторните изследвания на редица други учени, се оказва много ценно, защото субективизмът на възприятието е една неизбродима територия, криеща всевъзможни изненади и странности.

Теоретичната основа на енхармонизма и свързаната с него модулация е представена убедително с достоверни факти и източници.

Авторът започва втората част от своя научен труд много интересно. Верен на многопосочността в изследователския си подход той разкрива детайли от творческия процес през XVIII век, за които много малко музиканти са се замисляли. Оригинално звучи изразът „от дефект в системата” към „ефект на системата”. В тази игра на думи е заключен въпросът за степента и качеството на темперация, като следствие от продължилата век и половина (а според мен повече) борба между питагоровия и чистия строй, както пише авторът. От изложените разсъждения той успява да убеди, че равномерната темперация не е единствено дългожелана панацея за избягване на неразрешимите противоречия между въпросните два строя, а тревожна перспектива, водеща към унифициране на интервали и тоналности, с неизбежната загуба на характерния за всяка структурна единица колорит. Интересното е, че в цитираните източници дори се поставя под съмнение пълната темперация, като звукова субстанция, изискваща изпълнението на Баховия Wohltemperierte Klavier.

Правилно е схващането на автора, че клавирната музика (според мен не само сонатата) поражда необходимостта от темперирание и фиксиране на звуковисочинните отношения между тоновете в музикалната система. Не е случайно, посоченото предпочитание на композиторите към определени тоналности, както за експониране, така и в процеса на разработка. Това още веднъж доказва съпротивата на творците срещу абсолютната темперация, система, налагана от теоретиците.

Авторът много добре разбира, еднопосочното тълкуване на понятието енхармонизъм в специализираната литература и очертаващият се принос, към музикалната наука при разглеждането на явлението от позицията на музикалния строй и темперацията.

За тази цел, като доказателствен материал за състоянието на музикалната система и творческите експерименти във връзка с нея, е предложен аналитичен преглед на сонатите на най-утвърдените имена в този жанр, в конкретния времеви отрязък – Скарлати, К.Ф.Е.Бах, Хайдн, Моцарт, Бетовен и Шуберт. За осъществяване на тези аналитични дейности авторът фиксира следните параметри – брой използвани тоналности, съотношение между мажорни и минорни тоналности, числово

изражение на арматурите, а впоследствие брой и особености на енхармоничните казуси в анализираниите сонати.

В интерпретацията на статистическите данни за сонатите на Скарлати, авторът доказва чувствителното числово превъзходство на мажора над минора като брой сонати, атакувайки схващането на Етингер за предпочитенията към минора в раннокласическата хармония. Потвърждаването или отхвърлянето на тази теза изисква по-широкообхватни и задълбочени наблюдения върху творчеството на Бароковите майстори, затова е по-добре то да остане без коментар.

В разкриването на облика на тези сонати са осъществени редица интересни и точни попадения, като се забелязват енхармонични казуси в 14 сонати на композитора, които впоследствие са подробно описани.

В сонатите на К.Ф.Е.Бах, авторът също открива числово превъзходство на мажора и 15 сонати с енхармонични казуси, също така подробно описани.

В сонатите на Хайдн авторът се съсредоточава върху цялостния тонален план на цикъла, установявайки, че относителният дял на сонатите с тонален контраст е малък – 14 от 43. Като енхармоничните казуси посочва 14 сонати, от които само два със статут на съответната модуляция. Подобно състояние е изведено и в сонатите на Моцарт – още по-стеснен кръг от тоналности и рядка поява на енхармонизъм.

Бетовен и Шуберт са представени като композитори прибъгващи често към явлението енхармонизъм, но докато при Бетовен разпределението му в цялостната листа от сонати е неравномерно, то при Шуберт е налично във всяка негова соната.

Осъщественият аналитичен прочит на сонатното творчество на въпросните композитори е един колосален по обем труд, подходът към който е осъществен отговорно, с необходимата професионална компетентност. Намирам изведените резултати от цялостния анализ за особено ценни и представляващи безспорен професионален интерес. Струва ми се, че тези пространни и задълбочени наблюдения биха били още по-ценни, ако г-н Карагенов бе направил кратки и ясни обобщения на отделните структурни единици от изследването, очертани по специфичен графичен начин, така че да поставят на фокус най-важните акценти в изследването.

В заключение бих искал да изведа най-важните приноси и достойнства на този монографичен труд.

- Авторът доказва, че в раннокласическата хармония има енхармонизъм, както и свързаната с него модуляция, без това да е осъществено в условията на равномернотемперирана музикална система. Понятието „добре темпериран строй” не се оказва тъждествено на

равномерна температура.

- Авторът доказва тезата си за клавирния жанр и по-специално сонатата, като работно поле в процеса на постепенната температура на музикалната система.

- Авторът осъществява многопосочно наблюдение върху набелязания обект, изяснявайки всички аспекти от неговото изследване.

- Авторът разкрива съпротивата на композиторите от онова време срещу пълната температура на системата, в стремежа им да запазят характерния колорит на всяка тоналност от цялостния план на творбата. Това се оказва валидно дори за Й. С. Бах, на когото някои автори приписват практическото овладяване на равномерната температура.

- Авторът проследява в развитие набелязаните параметри в изследваните образци от жанра на сонатата. Безспорно достойнство на изследването е дуалистичният подход, представящ история и теория като единно цяло.

- Аналитичните прочити са убедителен доказателствен материал в изследването. Те са осъществени със забележителна дълбочина и професионална компетентност.

Силно съм впечатлен от стила на автора в истинския смисъл на думата. В същото време искам да призная, че стремежът към създаване на впечатление за висок стил не винаги е от полза за потребителите на научния и научно-приложния продукт. Нашата мисия, изразяваща се в създаването на интелектуални ценности, е не толкова да впечатляваме, колкото да задоволяваме потребности.

Приложените материали в допълнение към монографичния труд убеждават, че г-н Карагенов е един стойностен музикант, учен, педагог и общественик и е чудно, че той едва сега кандидатства за хабилитация.

От изложеното дотук смятам, че гл. ас. д-р Светослав Петров Карагенов притежава всички необходими позитиви по смисъла на ЗРАСРБ и го предлагам за заемане на академичната длъжност „ДОЦЕНТ” в АМГИИ Пловдив.

31.03.2018

Проф. д. изк. Мирослав Недялков